

Projekts

**“KHETAUN (KOPĀ): GALVENIE SOĻI ROMU BĒRNU IEKĻAUŠANAI KVALITATĪVĀS
PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS PROGRAMMĀS”**

Semināra modulis

**„IZGLĪTĪBA BĒRNIEM,
KURI NEAPMEKLĒ PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDES”**

IEVADS

Demokrātiskā sabiedrībā pret katru individu izturas kā pret unikālu būtni un kā tādu, kurš var dot vērtīgu ieguldījumu. Attieksme pret katru pilsoni ir vienāda un katram ir iespējas pilnā mērā piedalīties kopējā sabiedrības dzīvē. **Pakāpe, līdz kādai sabiedrības dzīvē var piedalīties cilvēki no dažādām kultūrām, ir demokrātijas indikators.** Kad visi bērni, neatkarīgi no viņu etniskās izcelšanās, tiek izglītoti kopā ar bērniem, kuri pārstāv pamatnāciju, ko praksē pazīst kā iekļaušanu, bērniem tiek sniegta līdzvērtīga iespēja tikt atzītiem uz vienlīdzības pamatiem. Iekļaujošās klasēs bērni apzinās cilvēciskā potenciāla iespējas, kas ļauj viņiem attīstīt jūtīgumu un pozitīvu attieksmi pret starpkultūru attiecībām.

“Iekļaujoša izglītība: vislabākais veids, kā cīnīties pret diskriminējošu attieksmi, radīt pretimnākošas kopienas, veidot iekļaujošu sabiedrību un panākt izglītību visiem; vēl jo vairāk, tā nodrošina efektīvu izglītību bērnu vairākumam, kā arī beigu beigās, uzlabo visas izglītības sistēmas efektivitāti un tās izmaksu lietderību” (Salamankas deklarācija, 1994)

Veiksmīga **iekļaujoša un pozitīva pieredze** agrīnajos dzīves gados ir pamats turpmākai bērnu iekļaujošai pieredzei visas dzīves garumā. Bērni **attīsta izpratni par dažādību**, kļūst jūtīgāki pret citu vajadzībām un labāk spēj pieņemt atšķirības. Pētījumi parādījuši, ka skolēni, kuri mācās iekļaujošā vidē, ir ar daudz labāku attieksmi pret citiem cilvēkiem. Viņi ir daudz gatavāki uzņemties lielāku sociālo atbildību.

Katrs no mums ir atšķirīgs. Atšķiras spējas, dzīves pieredzes, vēlmes, vajadzības, sociālekonomiskais stāvoklis, etniskā izcelsme, izglītība, vecums un simtiem citu faktoru. Šīs atšķirības gan tieši, gan netieši ietekmē mūsu vērtības, attieksmi, dzīvesveidu un to, kā mēs strādājam. Kad domājam paši par sevi, šīs īpatnības mums šķiet pašsaprotamas. Bet ne vienmēr mums ir viegli pieņemt atšķirīgo citā cilvēkā. Dažkārt šī atšķirība būs ļoti uzkrītoša, citreiz – teju nepamanāma.

Nav cilvēka, kas piederētu tikai pie vienas grupas. Cilvēkam var būt viena nacionalitāte, viņš var piederēt pie citas etniskās grupas, runāt citā valodā, piederēt pavisam citai reliģijai, būt izglītots, bet piederēt mazturīgo grupai u.t.t. Dažādības pieņemšana sakņojas atziņā, ka dažādas grupas pastāv, ka tām ir savas atšķirīgas iezīmes un vajadzības, kuras tie drīkst attīstīt. Savukārt, katrs indivīds, pateicoties tolerancei, dod savu ieguldījumu sabiedrības vispārējam progresam. Nevienam nedrīkst ciest no piederības kādai grupai. Būt vienlīdzīgiem nenozīmē būt vienādiem.

Tāpēc mēs nevaram visiem piemērot vienotu modeli un standartu, vienotu darbības metodi un attieksmi. Tomēr gala rezultātam, kas tiek sasniegts, ir jābūt vienlīdzībai.

Mūsdienu pasaulē nav iespējams atrast valsti, kurā cilvēki pārstāvētu tikai vienu etnisko, lingvistisko vai kultūras grupu. Latvija šajā ziņā ir viens no spilgtiem piemēriem. Vairāku gadsimtu garumā Latvijas sabiedrība ir attīstījusies kultūru dažādības apstākļos.

Tomēr, ir vērojama zināma pretruna: lai gan Latvijā pastāv kultūru dažādība, publiskā telpā - izglītības jomā, plašsaziņas līdzekļos, politikā, nevalstisko organizāciju darbībā - tā ir pārstāvēta nepietiekošā apmērā. Šāds līdzsvara trūkums var kļūt par galveno iemeslu neiecietībai. Neiecietības pārvarēšana sabiedrībā ir sarežģīts un ilgstošs process. Lai to īstenotu, ir nepieciešamas divas lietas: pirmkārt, ir jāievēro pastāvošās ārējās uzvedības normas - cilvēka pamattiesības un brīvības, kas ietvertas starptautiskajos un nacionālajos tiesību aktos, - un, otrkārt, jāmainās cilvēku attieksmei pret jebkāda veida aizspriedumiem.

Neapstrīdami, ka izglītība ir viens no efektīvākajiem līdzekļiem šī uzdevuma sasniegšanai, to apstiprina arī Vispārējā cilvēktiesību deklarācija: „izglītības mērķis ir veicināt sapratni, toleranci un draudzību starp nācijām, rasēm un reliģiskām grupām”. Mūsdienu informācijas un komunikācijas tehnoloģiju laikmetā šī mērķa sasniegšanu nevar nodrošināt tikai formālā izglītība. Lai Latvijas iedzīvotāji izkoptu cieņu un toleranci pret citādību, lai apzinātos, ka neiecietība un diskriminācija ne tikai rada nedrošības izjūtu un spriedzi, bet kavē arī valsts attīstību kopumā, lai kultūru daudzveidība un atšķirības nebūtu traucēklis vai drauds, bet gan kalpotu kā cilvēku savstarpējās bagātināšanās un pilnveidošanās iespēja, nepieciešama mācīšanās mūža garumā - no agrīnas bērnības līdz vecumam.

Semināra mērķis

Rosināt apgūt un izmantot daudzveidīgas metodes romu ģimeņu un viņu bērnu iesaistīšanai pirmsskolas izglītībā.

Seminārs sniedz teorētisko pamatojumu metodēm un pieejām, kas vērstas uz multikulturālas izglītības izpratību, dažādības vadības pieejām, diskriminācijas atpazīšanu, romu kultūras respektēšanu un mehānismu - praktisko materiālu šo metožu un pieeju īstenošanai.

Semināra apjoms: 12 stundas

Semināra uzdevumi:

1. Padziļināt izpratni par pirmsskolas izglītības nozīmīgumu bērna attīstībā.
2. Apgūt metodes un paņēmienus ģimeņu motivēšanai pirmsskolas izglītības iestādē un ārpus pirmsskolas izglītības iestādes pasākumu regulārai apmeklēšanai un sadarbībai.
3. Iepazīt dažādas darba formas ar romu ģimenēm un bērniem PII un ārpus PII.

Semināra tēmas.

1. Bērnu agrīnā attīstība, to veicinošie faktori.
2. Kvalitatīva un pieejama pirmsskolas izglītība sociālā riska grupas bērniem.
3. Darba formas ar romu ģimenēm un bērniem pirmsskolas izglītības iestādē un ārpus tās, respektējot romu kultūras iezīmes.

SEMINĀRA AKTIVITĀŠU PLĀNOJUMS

N.p.k.	Tematika ar īsu satura anotāciju	Stundu skaits	Īstenošanas formas, metodes, pārbaudes formas un metodes
1. diena			
1.	levads. Atgriezeniskā saite pēc iepriekšējā semināra – kas tika izmantots, kādā veidā, kas izdevās, kas nē. Šī semināra gaidu mozaīka – sajūtas, zināšanas, es negribētu...	1	Praktiskas aktivitātes pāros, individuāli.
2.	Kas ir kvalitatīva, pieejama pirmsskolas izglītība? Agrās bērnības pakalpojumu nodrošināšana riska ģimenēm, tai skaitā romu bērniem.	1,5	Prāta vētra, definīciju veidošana, situāciju analīze, minilekcija, analogija.
3.	Pamatojums romu ģimeņu un viņu bērnu iesaistīšanai pirmsskolas izglītībā: • ES politika, • bērnu tiesības, • sociālie un ekonomiskie faktori, nabadzība, • sociālā iekļaušana, • mājas vide.	2	Skolotāju pieredzes analīze, spēle, praktiski vingrinājumi mazās grupās, pāri, individuāli, minilekcijas.
4.	Izaicinājumi un to pārvarēšanas ceļi darbā ar romu kopien.	1,5	Minilekcija, uzdevums pāros, grupās.

2. diena			
5.	Romu bērnu iesaistes rādītāji izglītības sistēmā, iemesli zemajai iesaistei. Kvalitatīvas izglītības un aprūpes pamatprincipi agrās bērnības izglītības programmās.	2	Pieredzes analīze, minilekcija, videomateriāls, diskusija.
6.	Romu kultūras īpatnības, kas ietekmē saskarsmi un sadarbību ar izglītības iestādi.	1	Fotomateriāli, literāra darba analīze, uzdevumi grupās, minilekcija
7.	Ieteikumi iekļaujošu pasākumu un multikulturālas izglītības iestādes veidošanai, sadarbībai ar romu ģimenēm ārpus pirmsskolas izglītības iestādes.	2,5	Minilekcijas, situāciju modelēšana un analīze, praktiskas aktivitātes individuāli, pāros, grupās, diskusija.
8.	Semināra noslēgums.	0,5	Semināra izvērtējums, noslēguma aplis (atgriezeniskā saite), apliecības.

1. Ievads

Ilgums: ~ 60 min

Metodes: Praktiskas aktivitātes pāros, individuāli

a) Sasveicināšanās ar dalībniekiem, īsa informācija par semināru, tā mērķiem, plānotajiem rezultātiem un darba organizāciju.

b) Iesildīšanās aktivitāte – „Es neesmu lielbniece, bet...”

Dalībniekiem, nosaucot savu vārdu ir jāpastāsta par sevi – kāda liet r ko viņš/ viņa lepojas.

c) Atgriezeniskā saite pēc iepriekšējā semināra – kas tika izmantots, kādā veidā, kas izdevās, kas nē.

Dalībnieki tiek aicināti dalīties savās pārdomās

d) Šī semināra gaidu mozaīka – sajūtas, zināšanas, es negribētu...

Katrs dalībnieks saņem 3 post-it lapiņas dažādās krāsās. Uz 1. tas raksta – kā gribētu justies semināra laikā, uz 2. – kādas zināšanas gribētu gūt, uz 3. – jāpabeidz teikums: semināra laikā es negribētu....”

Lapiņas pēc aizpildīšanas tiek salīmētas uz attiecīgām FL lapām. pie tām atgriezīsies semināra beigās.

2. Kas ir kvalitatīva, pieejama pirmsskolas izglītība? Agrās bērnības pakalpojumu nodrošināšana riska ģimenēm, tai skaitā romu bērniem.

Ilgums: ~ 90 min

Metodes: Prāta vētra, definīciju veidošana, situāciju analīze, minilekcija, analogija.

a) Nodarbība sākas ar grupu darbu, grupās atbildot uz sekojošiem jautājumiem:

- a. ... kāpēc pirmsskolas izglītība ir svarīga?
- b. ...kāda ir tās nozīme?
- c. ... ko pirmsskolas izglītība nodrošina/ novērš/ iedrošina....?
- d. ... kāpēc ir svarīgi īstenot izglītojošas un iekļaujošas aktivitātes bērniem, kas neapmeklē pirmsskolu?

b) grupu darba prezentācijām seko semināra vadītāja apkopojums, papildinot to ar informāciju par pētījumu rezultātiem

Pirmsskolas vecums ir īpaši sensitīvs posms bērna attīstībā. Bērna psiholoģisko attīstību un iespējas gūt panākumus skolā var ļoti negatīvi ietekmēt dažādi sociālekonomiskie faktori: nabadzība, piederība sociāli mazaizsargātam slānim, funkcionālais analfabētisms, zems vecāku izglītības līmenis, kā arī reliģiskas tradīcijas, kas saistītas ar tādu kultūru, kurā rakstpratība netiek augstu vērtēta. Lai gan zemi ienākumi vai piederība etniskai minoritātei attīstību nevar izšķiroši ietekmēt, vairāku faktoru kombinācija var radīt nopietnas sekas bērna attīstībai. Pie noteiktiem nosacījumiem pirmsskolas izglītībai var būt ievērojama loma cīņā ar izglītības ierobežojumiem. Visefektīvākās ir tās iejaukšanās programmas, kas ietver intensīvu, agru, bērncentrētu, iestādēs īstenotu izglītību reizē ar vecāku aktīvu iesaistīšanu un izglītošanu, mērķtiecīgi organizētām mācību aktivitātēm mājās un ģimenes atbalsta pasākumiem. Lielākā daļa pētnieku ir vienprātis, ka par PIA pedagoģisko darbību atbildīgajam personālam ir jābūt sagatavotam bakalaura līmenī, un šai izglītībai ir jābūt specializētai. Kultūru un reliģisku uzskatu dēļ vecāki ar zemu ienākumu līmeni vai vecāki no etnisko un sociolingvistisko minoritāšu kopienām var augstāk vērtēt bērna audzināšanu mājās pie mātes. Turklāt viņi var uzskatīt, ka pirmsskolas vecuma bērni ir pārāk mazi, lai iesaistītos izglītības programmā. Kaut gan šie vecāki vēlas, lai bērnu skola gaitas būtu sekmīgas, viņi, iespējams, neredz saikni starp šo mērķi un dienas aprūpes centra vai pirmsskolas izglītības iestādes apmeklēšanu. Tomēr pētījumu dati liecina, ka mājās īstenotās programmas ir mazāk efektīvas nekā tās, kas tiek īstenotas iestādēs. Vecāki, kas var iejaukties pirmie, reti ir pietiekami sagatavoti, lai realizētu šādu programmu aktivitātes. Viņi, piemēram, var būt analfabēti, vai arī mājās lietotā valoda var nebūt skolas mācību valoda. Arī mājās esošie apstākļi var traucēt optimāli mācīties. Pašlaik notiekošajās zinātniskajās debatēs tiek uzsvērts dažādo izglītības pieeju līdzsvars. Izglītības programmas ļoti maziem bērniem (jaunāki par 5 gadiem) galvenokārt ir jāīsteno, izmantojot bērncentrētu pieeju un veicinot attīstību, savukārt programmas vecākiem bērniem (5 līdz 6 gadi) var būt plānveidīgāk organizētas, pedagoga mērķtiecīgi virzītas un ietvert akadēmiskus mācību priekšmetus, neradot nekādas negatīvas sociāli emocionālas sekas. Pievēršanās akadēmiskajām prasmēm vēlāk, sākotnēji izmantojot attīstošo pieeju, lai nostiprinātu sociāli emocionālo kompetenci, var pat sniegt labāku atbalstu pārejai (1) Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam "Efektivitāte un vienlīdzīgas iespējas Eiropas izglītības un apmācības sistēmās", COM (2006) 481 gala redakcija, 2006. gada 8. septembris. Tādējādi diskusijas par katra izglītības modeļa priekšrocībām var izrādīties neauglīgas; svarīgākais ir tās apvienot, lai dotu pēc iespējas labāku rezultātu bērniem. PIA ilgtermiņa efektivitāti, domājams, vislabāk var nodrošināt pieeja, kurā iesaistīts bērns, ģimene, pirmsskolas izglītības iestāde un

skola, t. i., nepārtaukta “aprūpe”, kurā ir palielināts iekļaušanās apjoms, iekļaujot ģimenes kontekstu, un kas iesniedzas pat sākumskolā

Kvalitatīva izglītība ir iekļaujoša izglītība. Iekļaujošas politikas moto – „Skola visiem, kurā tiek sniegts atbalsts dažādībai”. Šī dimensija nodrošina to, ka iekļaušanās caurstrāvo visus skolas plānus. Skolas politika, tās darbību un attīstību nosakošie dokumenti atbalsta un mudina skolēnu un personāla līdzdalību, sākot ar brīdi, kad viņi ienākuši skolā. Tie skar visu skolēnu intereses un maksimāli samazina izslēgšanas vai atstumšanas iespējas. Visos plānos un programmās, kas atspoguļo skolas politiku, ir dots skaidrs pārmaiņu plāns. Jebkura veida darbība, kas vairo skolas iespējas tās darbā pielāgoties skolēnu dažādībai, tiek uzskatīta par iekļaušanu atbalstošu pasākumu. Visas atbalsta formas tiek attīstītas atbilstoši iekļaušanas principiem un apkopotas vienotā struktūrā.

Iekļaujošā darbība skar mācīšanās procesu un tā mērķtiecīgu organizēšanu.

Šī dimensija palīdz skolām attīstīt tādu darbību, kas atspoguļo to iekļaujošo kultūru un politiku. Stundas tiek organizētas, ievērojot skolēnu dažādību un tai pielāgojoties. Skolēni tiek iedrošināti aktīvi iesaistīties visos savas izglītošanās posmos, izmantojot zināšanas un pieredzi, ko viņi guvuši ārpus skolas. Personāls izvērtē tā rīcībā esošos materiālos resursus, kā arī pārējos resursus, kas ir viņos pašos, skolēnos, vecākos/aizbildņos un vietējā sabiedrībā, ko var mobilizēt mācīšanās un līdzdalības atbalstam.

Iekļaujošā kultūra ietver *skolas iekšējās sabiedrības iekļaujošo vērtību izpratni, radīšanu un īstenošanu*, tādas cilvēku kopības jeb sabiedrības veidošanu un uzturēšanu, kurā ikviens jūtas droši, tiek pieņemts, kurā valda sadarbības gars un savstarpējs iedrošinājums, kurā ikviens tiek uzskatīts par pamatu visu visaugstākajiem sasniegumiem.

Tā rada kopīgas iekļaujošas vērtības, kas tiek nodotas ikvienam jaunpienācējam šajā sabiedrībā – personālam, skolēniem, skolas padomes locekļiem un vecākiem/aizbildņiem. Iekļaujošā kultūrā skolas, pieņemot lēmumus par skolas politiku un ikdienas darbu klasēs, balstās uz šiem principiem un vērtībām, lai nodrošinātu ilgstošu un nepārtrauktu skolas izaugsmi.

Iekļaujošu un izglītojošu aktivitāšu īstenošana romu bērniem un viņu ģimenēm paredz ļoti plašu formālu un neformālu darba metožu izmantošanu, kas dod iespēju veiksmīgāk veidot kontaktu ar romu kopienu un sadarbības partneriem pašvaldībā.

Aktivitāšu laikā svarīgi radīt cieņas pilnu atmosfēru, lai to izjūt ikviens resursu centra apmeklētājs, aktivitāšu dalībnieks. Ja tiek organizēti pasākumi romu tautības

pieaugušajiem, kurā nepiedalās cittautieši, var izmantot romu valodu. Ja pasākums tiek organizēts bērniem un ar mērķi pilnveidot latviešu valodas prasmes un radīt iespēju vingrināties tās lietošanā, tad labāk no romu valodas izvairīties, vai izmantot to tikai nesaprotamo vārdu skaidrošanai. Svarīgi ir pārliecināties par pasākumu dalībnieku valodas prasmēm un lietot to valodu, kuru saprot visi pasākuma dalībnieki.

Integrāciju veicinošos pasākumos būtu jāatceras par dažādu etnisko grupu saskarsmi, tie nedrīkstētu būt pasākumi tikai vienai etniskajai grupai. Ja pasākuma vietu grūti sameklēt, vēlams izmantot norādes. Tās var izmantot arī pasākumu laikā, lai organizētu pasākumu dalībniekus.

Kā iekļaujošās aktivitātes ir iespēja īstenot:

- **starpkultūru komunikācijas pasākumus** – kultūras un sociālās atmiņas apzināšanai un demonstrēšanai dažādu etnisko grupu jauniešiem gan romu kultūras, gan citu etnisko grupu kultūras elementu un savstarpējai iepazīšanai. Šajos pasākumos tiek veicināta ciešāka sadarbības saikne ar plašāku vietējo sadarbību. Tie var būt gan plašāki pasākumi ar dalībnieku skaitu vairākos desmitos, piemēram, dažādu tautu dziesmu dziedāšana, valodu demonstrēšana, kultūru, valodu dažādību atspoguļojoši projekti, aptaujas, videorullīšu, prezentāciju veidošana u.c. Labās prakses piemērs – Jēkabpils 2. vidusskolas skolēnu veidots plakāts „Vienoti dažādībā”;
- **darbnīcas** – radošās darbnīcas vērstas uz dažādu prasmju apguvi, sadarbības veicināšanu, pilsoniskās aktivitātes rosināšanu,
- **nodarbības, audzināšanas iemaņu attīstības treniņus u.c.**

Resursu centrs ir arī vieta, kur netraucēti sniegt **profesionālas konsultācijas** – profesionālu atbalstu skolotājiem, pašvaldības darbiniekiem, romu bērnu vecākiem, NVO pārstāvjiem u.c., tēmas konkretizējot pēc vajadzības.

Arī īstenošanas formas, metodes var būt ļoti plašas: lekcijas, minilekcijas, praktiskas aktivitātes grupās, pāros un individuāli, kustību aktivitātes, diskusijas dalībnieku viedokļu un izpratnes noskaidrošanai, problēmu apzināšanai, pieredzes, situāciju un informācijas masu medijos analīze, prāta vētras, minipētījumi (ekspressaptaujas), analogija, lomu spēles, iepazīšanās ar literāro darbu fragmentiem, individuāli praktiski uzdevumi – kultūras priekšmetu izpēte, video materiāla veidošana, demonstrēšana un analīze, modelēšana, darbu prezentācija un komentārs, kolāžu, plakātu veidošana, individuālās un grupu konsultācijas, mentorings

3. Pamatojums romu ģimeņu un viņu bērnu iesaistīšanai pirmsskolas izglītībā:

Ilgums: ~ 120 min

Metodes: Skolotāju pieredzes analīze, spēle, praktiski vingrinājumi mazās grupās, pāri, individuāli, minilekcijas.

a) sākumā dalībnieki individuāli tiek aicināti pārdomāt, kas ir tie nosacījumi, kāpēc romu bērni un viņu ģimenes būtu jāiesaista pirmsskolas izglītībā. Uz FL tiek veidots apkopojums prāta vētras veidā.

b) no kopīgā saraksta dalībnieki izdala faktorus, kas attiecas uz:

- ES politika,
- bērnu tiesības,
- sociālie un ekonomiskie faktori, nabadzība,
- sociālā iekļaušana,
- mājas vide.

c) semināra vadītājs papildina grupu veikumu ar papildu informāciju:

Dažādām tautām ir atšķirīgs nacionālās pašapziņas līmenis un no senatnes pārmantotie arhetipi. Vēsturiskās attīstības procesā pat vienas tautas grupām, kas nonākušas atšķirīgos apstākļos, uzslāņojas savi psiholoģiskie kompleksi. Etniskajās attiecībās daudz kas norisinās mantoto stereotipu līmenī. Tas diktē neadekvātu vai pat naidīgu rīcību. Joprojām saglabājas psiholoģijas dzīlēs patvēries mehānisms – norobežošanās no svešā, citādā.

Viena no centrālajām etnopsiholoģijas problēmām ir citādības pieņemšana vai nepieņemšana. Neatzīstot, nepieņemot citādo – citām kultūrām un citām valodām piederīgos, kam cita ādas krāsa un citāda mentalitāte, - cilvēki nonāk ksenofobijas gūstā. Atzīstot citādā tiesības pastāvēt un to pieņemot, tuvojamiem tolerantu attiecību ideālam.

Starptautisko saskarsmi mūsdienu pasaulē joprojām kavē un sagandē rasisms, nacionālisma agresīvās formas un visāda veida ksenofobija.

Ksenofobija ir kopsaucējs dažāda tipa nacionālistiskiem aizspriedumiem. Naidis pret svešiniekiem, kas rodas bez iemesla un nācis no vissenākās cilvēces pagātnes, sakņojas tumsonībā un neizglītībā.

Starptautisko nesaskaņu klasifikācija:

- 1) sociāli – ekonomiskā, tiek izvirzītas prasības pilsoņu līdztiesībā;
- 2) konfesijālā un valodu kultūras – tiek izvirzītas prasības par valodas saglabāšanu vai

atdzimšanu, kā arī kultūra, reliģija, etniskais kopums;

3) politiskā - ja mazākuma daļa pieprasa politiskās tiesības;

4) teritoriālā – ja pamatā tiek pieprasītas zemes robežas maiņa, apvienošanās ar citu vai arī jaunas neatkarīgas valsts veidošana.

„Ar etniskajiem konfliktiem jeb „starpetniskā spriedzi” saprot, konfliktus starp jebkurām grupām par jebkuru antagonisku izpausmi – sociālo konkurenci, visos tajos gadījumos, kad tiek aizskartas katras grupas etniskās pazīmes, kādam no grupas locekļiem.

Eiropas Savienība atbalsta romu līdztiesību, kas ir lielākā ES etniskā minoritāte. Kaut kompetence šajā jomā galvenokārt pieder dalībvalstīm, Eiropas Savienībai ir instrumenti, ko var piemērot šajā jomā (Direktīva 2000/43/EK, struktūrfondi un atvērtās koordinācijas metodes, *tostarp* attiecībā uz nodarbinātību un sociālo iekļaušanu).

ES politikas dokumentos un diskusijās termins „romi” attiecas uz dažādām cilvēku grupām, kas sevi dēvē par romiem, čigāniem, ceļotājiem, manušiem, aškaliem, sintiem, kā arī citādi. Šāda termina „romi” lietojuma nolūks nekādā ziņā nav noniecināt romu grupu un attiecīgo kopienu dažādību vai veicināt stereotipus.

Attiecībā uz izglītību, ES īpaši uzsver piekļuves izglītībai veicināšanu:

Eiropas Savienības PADOMES IETEIKUMS (2013. gada 9. decembris) par efektīviem romu integrācijas pasākumiem dalībvalstīs

Piekļuve izglītībai

1.3. Veikt efektīvus pasākumus, lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi un romu zēnu un meiteņu pilnīgu piekļuvi kvalitatīvai vispārējai izglītībai, un nodrošināt, lai visi romu skolēni iegūtu vismaz obligāto izglītību (6). Šo mērķi varētu sasniegt, īstenojot tādus pasākumus kā, piemēram, pasākumi:

- a) novēršot jebkādu skolu segregāciju;
- b) izbeidzot jebkādu nepiemērotu praksi, kas saistīta ar romu skolēnu ievietošanu speciālajās skolās;
- c) samazinot mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu (7) visos izglītības līmeņos, tostarp vidusskolas līmenī un profesionālajā apmācībā;
- d) uzlabojot piekļuvi agrīnai pirmsskolas izglītībai un aprūpei un tās kvalitāti, cita starpā ar mērķtiecīgu atbalstu, ja nepieciešams;
- e) apsverot atsevišķu skolēnu vajadzības un tās attiecīgi risinot ciešā sadarbībā ar viņu ģimenēm;
- f) **izmantojot iekļaujošas un īpaši pielāgotas mācīšanas un apguves metodes, tostarp mācību atbalstu audzēkņiem, kuri atpaliek mācībās, un pasākumus analfabētisma izskaušanai, un veicinot ārpuskolas pasākumu pieejamību un izmantošanu;**

- g) veicinot lielāku vecāku iesaisti un attiecīgā gadījumā uzlabojot skolotāju apmācību;
- h) veicinot romu iesaisti vidusskolas un augstākajā izglītībā un tās iegūšanu;
- i) paplašinot piekļuvi "otrās iespējas" izglītībai un pieaugušo izglītībai, nodrošinot atbalstu pārejai starp izglītības līmeņiem un atbalstu tādu prasmju iegūšanai, kas ir pielāgotas darba tirgus vajadzībām.

Savukārt, **Padomes secinājumi par romu integrācijas procesa paātrināšanu**, kurus Padome pieņēma 2016. gada 8. decembrī, īpaši akcentē pirmsskolas izglītības nozīmīgumu:

„Izvērst centienus, lai izglītībā izskaustu jebkādas segregācijas izpausmes, sekmējot romu bērnu vienlīdzīgu piekļuvi iekļaujošas, **augstas kvalitātes agrīnai pirmsskolas izglītībai un aprūpei**. Veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka visi bērni pilnībā izmanto tiesības uz izglītību. Izskaut romu bērnu segregāciju specializētās skolās, jo tas ir viens no sociālās atstumtības veidiem. Iekļaujošas vispārējās sistēmas ietvaros sniegt romu bērniem kvalitatīvu primāro, sekundāro un augstāko izglītību un aktīvi veicināt to, lai viņu pāreja no skolas uz turpmāku izglītību vai nodarbinātību būtu sekmīga.”

4. Izaicinājumi un to pārvarēšanas ceļi darbā ar romu kopienu.

Ilgums: ~90 min

Metodes: Minilekcija, individuāli un uzdevumi pāros, grupās.

a) Individuālais darbs – sākumā dalībnieki individuāli pārdomā, kādas ir viņu personīgās idejas - kā viņi redz iekļaujošo aktivitāšu īstenojumu? Kad viņi ir to iedomājušies, pēc tam viņiem jāatbild uz jautājumu: Kādas šaubas/ pārdomas/ jautājumi/ profesionālie izaicinājumi, manuprāt, ir saistīti ar iekļaujošo aktivitāšu romu bērniem un vecākiem, kas nav iesaistīti pirmsskolas izglītībā īstenošanu?

b) Pēc tam dalībnieki sadalās pāros un savstarpēji dalās savās pārdomās. Pāriem kopīgi jāizveido viena kopīga profesionālā izaicinājuma definējums. Tam būtu jā sākas ar vārdu „kā”. Piemēram, „Kā mēs nodrošināsim, stimulēsim, iesaistīsim....”

c) veidojiet mazas grupas no 2 pāriem. Grupu uzdevums – dalīties pāru izveidotajos definējumos, un, apvienojot tos, izstrādāt saukli, reklāmu, kampaņu, darbības plānu, u.t.t. , kas palīdzētu pārvarēt minēto izaicinājumu, saistībā ar iekļaujošu aktivitāšu īstenošanu romu bērniem un viņu ģimenēm, kas nav iesaistīti pirmsskolas izglītībā.

d) „Apzinātā un neapzinātā apspiešana”

Lai ilustrētu vienu no nozīmīgākajiem izaicinājumiem aktivitāšu īstenošanā - segregācijas situācijas romu bērnu izglītības jomā un mācītos atpazīt apzināto un neapzināto apspiešanu:

1) prāta vētras veidā tiek apkopoti ikdienā dzirdēti izteikumi par romu bērniem un vecākiem

2) dalībniekiem tiek dots uzdevums grupēt tos, atbilstoši apzinātai un neapzinātai apspiešanai. Piemēram:

Apzināta apspiešana

(apzinoties vērtības, jūtas, domas...)

1. „Romu bērni nav spējīgi mācīties”.
2. „Romu bērni ir slinki.”
3. „Romu vecākiem nerūp bērnu izglītība”.
4. „Romu skolēni palēninās pārējās klases progresu.”

Neapzināta apspiešana

(neapzinoties vērtības, jūtas, domas...)

1. „Ak, šie nabaga bērni! Nav taisnīgi no viņiem sagaidīt tādas pat rezultātus, kā no citiem bērniem.
2. „Ko no šiem bērniem var cerēt sagaidīt? Viņi jau tā dara cik labi vien var!”
3. „Mums jāpalīdz izglītēt šos vecākus. Viņi neko labāku nav redzējuši.”
4. „Romu bērniem ir labāk būt kopā. Tādejādi viņi var atbalstīt viens otru un justies piederīgi.

3) semināra vadītājs noslēdz nodarbību ar kopsavilkumu par apspiešanas atpazīšanas nozīmīgumu.

Dienas noslēgums:

Dalībnieki noslēguma apļa laikā tiek aicināti ar vienu vārdu raksturot pašreizējās izjūtas pēc semināra pirmās dienas, kā arī uz post-it lapiņām uzrakstīt savus jautājumus, ja tādi ir.

2. diena.

Ievads:

- a) Dienu iesāk ar iesildīšanās aktivitāti, lai veidotu pozitīvu noskaņojumu un aktivizētu darbam.
- b) Semināra vadītājs īsi atgādina par iepriekšējā semināra dienā apgūto – nozīmīgākajām tēmām un jautājumiem, lai veidotu plūstošu pāreju pie jaunajām šīs dienas tēmām.
- c) Atbildes uz iepriekšējās dienas jautājumiem.

5. Romu bērnu iesaistes rādītāji izglītības sistēmā, iemesli zemajai iesaistei. Kvalitatīvas izglītības un aprūpes pamatprincipi agrās bērnības izglītības programmās.

Ilgums: ~120 min

Pieredzes analīze, minilekcija, videomateriāls, diskusija.

- a) Minilekcija par situāciju attiecībā uz romu bērnu iesaisti izglītībā Latvijā un Eiropā salīdzinot ar citu tautību bērniem;
- b) Mazās grupās pārrunāji iemeslus, kas ietekmē Romu bērnu zemo iesaisti izglītībā, un prezentēji savas idejas;
- c) Minilekcija par 4 pirmsskolas izglītības nepietiekamības iemesliem

Maznodrošināto un romu ģimeņu bērnu pirmsskolas izglītības nepietiekamībai ir četri izskaidrojumi, kas cits citu papildina:

- sociāli ekonomisko un psiholoģisko «risku» uzkrāšanās;

Bērna līmenī riska faktori ir: mazs dzimšanas svars, veselības problēmas, zems intelekta koeficients (IQ) un sarežģīts raksturs. Vecāku un ģimenes līmenī riska faktori ir: vecāku psihiskās problēmas, vecāku konflikti, liels bērnu skaits, nepilna ģimene, zemi ienākumi, stress darbā, bezdarbs un bieža dzīvesvietas maiņa. Savukārt vides un sabiedrības līmenī riska faktori ir: slikti dzīves apstākļi, noziedzība un vardarbība, vides piesārņojums. Turklāt arvien vairāk apstiprinās tas, ka, īpaši romiem, būtisks riska faktors papildus sociāli ekonomiskajiem riskiem ir piedzīvotā marginalizācija un diskriminācija, kā arī sabiedrības vairākuma pazemojošā attieksme viņu etniskās minoritātes statusa dēļ. Neiztrūkstošs faktors šajā kontekstā ir

nabadzība. Tā attiecas uz neskaitāmiem riskiem, piemēram: negatīva ienākumu un izdevumu attiecība (ienākumi ir nepietiekami, lai apmierinātu pamatvajadzības), slikti dzīves apstākļi, nedroša un piesārņota apkārtnē, ierobežota piekļuve kvalitatīviem aprūpes un izglītības pakalpojumiem, saistītas problēmas ģimenes līmenī. Pirmsskolas vecuma bērni ir īpaši pakļauti nabadzības riskam, jo agrā bērnībā biežāk nekā vēlākajos gados tā izraisa pastāvīgas mācīšanās grūtības un uzvedības traucējumus. Šī iemesla dēļ pirmsskolas vecums ir īpaši sensitīvs posms bērna attīstībā. Lielākā daļa iepriekš minēto risku ir cieši saistīti ar zemiem ienākumiem, piederību noteiktam sociālajam slānim vai etniskajai minoritātei. Lai gan zemi ienākumi vai piederība etniskai minoritātei var nebūt izšķirošs faktors, bieži ir novērots, ka to apvienojums ar citiem riskiem izraisa nopietnas sekas bērna attīstībā.

- nepietiekama kognitīvās un lingvistiskās attīstības stimulēšana ģimenes locekļu starpā;

Pētījumi par mācīšanas stratēģijām, ko vecāki izmanto ikdienas rotaļās un problēmu risināšanas situācijās ar bērniem, vai vecāku runasveids saziņā ar bērniem – ir konsekventi uzrādījuši ievērojamas atšķirības ģimeņu starpā, kas korelē ar sociāli. Turklāt ir apstiprinājies tas, ka šīs atšķirības ir viens no galvenajiem cēloņiem bērnu agrīnajām atšķirībām intelekta, kognitīvās attīstības, valodas attīstības, skolas sekmju un akadēmiskās motivācijas ziņā. Īpaši svarīgs mājās īstenotās neformālās izglītības aspekts ir rakstpratība vai, konkrētāk, kopīga lasīšana un rakstīšana mājās. Atšķirības ģimeņu starpā šajā jomā, ko nosaka pašu vecāku izglītība un rakstīpratība, lielā mērā ietekmē bērnu valodas un rakstpratības attīstību un sekmes skolā. Pētījumā par vecāku ietekmi uz etnisko un rasu nevienlīdzību izglītībā par vissvarīgāko faktoru izglītības plaisas radīšanā uzskata valodas un rakstpratības atšķirības mājās. Maznodrošinātajās un etnisko minoritāšu ģimenēs vecāki ar bērniem runā un kopīgi lasa mazāk nekā vidusšķiras vecāki, un šīs atšķirības vecāku darbībā, kas salīdzinātas ar citiem faktoriem, ir cieši saistītas ar bērnu vārdu krājumu. Turklāt attīstības gaitā šīs atšķirības pastiprinās un rada arvien lielāku plaisu starp bērniem no dažādām kopienām. Nabadzība, zems sociālais slānis, zems izglītības līmenis un vecāku funkcionālais analfabētisms, mazapmaksāts nekvalificēts darbs, piederība kultūrai, kas nav vairākumkultūra, īpašas reliģiskās tradīcijas, nekulturāls dzīvesveids – tas viss nomācoši ietekmē mājās īstenotas neformālās izglītības kvantitāti un kvalitāti un faktiski izskaidro visas atšķirības izglītībā starp maznodrošinātajām un etnisko minoritāšu ģimenēm, no vienas puses, un vidusšķiras ģimenēm, no otras. Šīs atšķirības galu galā noved pie tā, ka bērni no sociāli maznodrošinātām ģimenēm ir sliktāk sagatavoti formālajai izglītībai.

- atšķirīgi kultūras noteikti uzskati par bērna audzināšanu un socializāciju;

Vecāku uzskatu sistēmu par bērnu audzināšanu veido priekšstati (ko bieži radījusi reliģija) par bērna dabu, mācīšanos un attīstību, par attīstības posmiem (piemēram, vecums, kurā, pēc vecāku domām, bērnam jābūt apguvušam noteiktas kognitīvās, emocionālās vai sociālās prasmes), par vecāku un skolotāju pienākumiem bērna audzināšanā un attīstībā, kā arī par atsevišķām vērtībām, piemēram, par to, kāda nozīme ir rakstītprasībai un sekmēm skolā. Saskaņā ar pašlaik valdošo teoriju uzskatu sistēmas var uzskatīt par dinamiskām izziņas struktūrām un modeļiem, kas nosaka interpretācijas, vērtības, mērķus un stratēģijas bērnu audzināšanā, mazina neskaidrības un ar vecāku īstenotas audzināšanas starpniecību pielāgo bērna attīstību (izpratnei par) dzīves apstākļiem (Harkness et al., 2000). bilingvisma radītās lingvistiskās sekas un ietekme uz izglītību.

- Bilingvisma radītās lingvistiskās sekas un ietekme uz izglītību

Romu bērniem mācības nenotiek dzimtajā, bet gan latviešu vai krievu valodā, līdz ar to šīs valodas jāapgūst pietiekamā līmenī, lai spētu saprast mācību vielu, saprasties ar citiem (ne romiem) bērniem, skolotāju. Nereti tieši mācību valodas apguves problēmas ir tās, kas rada grūtības mācību procesā, romu bērni neizprot daudzus jēdzienus, jo romu sarunvalodā tie netiek lietoti un bērnam nav izveidojies priekšstats par jēdziena nozīmi.

Eksperimentāli atklājumi liecina, ka pozitīvos sociālajos apstākļos bilingvisms nav nelabvēlīgs nosacījums (Bialystok, 2005). Tieši pretēji, “līdzsvarots” bilingvisms tiek saistīts ar kognitīvām un lingvistiskām priekšrocībām tādās jomās kā uzmanības kontrole un lingvistiskā izpratne. Jēdziens “līdzsvarots bilingvisms” nozīmē, ka abas valodas – gan bērna pirmā valoda, gan otrā valoda - parasti mācību iestādes valoda) – ir apgūtas vienādā, vecumam atbilstošā līmenī. Tas savukārt norāda, ka attīstības gaitā ieguldījums abu valodu apguvē ir bijis līdzsvarots gan kvantitatīvi (piem., saskares laiks ar valodu, mācību laiks), gan kvalitatīvi (piem., sociālais prestižs, sarežģītības pakāpe, funkcija un pielietojums). Bilingvālā attīstība parasti notiek vai nu vienlaicīgi, vai secīgi. Vienlaicīga bilingvālā attīstība nozīmē to, ka bērns abas valodas sāk apgūt vienlaikus jau no pirmā dzīves gada. Šī situācija ir raksturīga ģimenēm, kurās vecāki brīvi runā dažādās dzimtajās valodās (bieži saziņā ar bērnu izmantojot stratēģiju “viens vecāks – viena valoda”). Tomēr daudz biežāk ir vērojama secīgā bilingvisma situācija, kad bērns vispirms noteiktā līmenī apgūst dzimto valodu un tikai tad sāk mācīties otru valodu. Dzimtā ir dominējošā valoda mājās, valoda, ko vecāki pārvalda vislabāk. Otrā ir mācību iestādē lietotā valoda, un bieži vecāki to labi nepārvalda. Mūsdienās šī situācija ir raksturīga vairumam romu ģimeņu. Kaut arī eksperimenti apliecina bilingvisma priekšrocības, vairāki pētījumi rāda, ka secīgais bilingvisms negatīvi ietekmē otrās valodas attīstību un sekmes skolā un šo ietekmi bieži pastiprina mājas vide.

d) Mazās grupās pārrunāriet iespējamās risinājumus minēto šķēršļu pārvarēšanai, pierakstiet idejas un prezentējiet tās.

e) Dalībnieki mazās grupās dalās savā pieredzē, metodēs un galvenajos guvumos īstenojot aktivitātes bērniem un viņu ģimenēm, kas nav iesaistīti pirmsskolas izglītībā, liekot uzsvāru uz:

- mērķa grupām,
- informēšanu,
- mērķiem un uzdevumiem,
- formām un saturu,
- ieguvumiem bērniem, vecākiem, pedagogiem,,
- izaicinājumiem.

Grupas prezentē kopīgo veikumu.

6. Romu kultūras īpatnības, kas ietekmē saskarsmi un sadarbību ar izglītības iestādi.

Ilgums: ~60 min

Metodes: fotomateriāli, literāra darba analīze, uzdevumi grupās, minilekcija.

Romi (čigāni*) ir minoritāte, kurai nav patstāvīgas valsts, tomēr vairāk nekā tūkstoš gadu romi ir bijuši Eiropas civilizācijas neatņemama sastāvdaļa. Mūsdienās romi ir lielākā etniskā minoritāte Eiropā - apmēram 8 miljoni, tai skaitā Austrumeiropā – aptuveni 6 miljoni (pēc Eiropas Komisijas Ziņojumu datiem), kas dzīvo visās Eiropas Savienības dalībvalstīs, tai skaitā Latvijā.

Dzīļi iesakņojušies aizspriedumi un norobežošanās no romiem, kas pastāv lielākajā pasaules un arī Latvijas iedzīvotāju daļā, ir iemesls tiešai vai netiešai šīs etniskās grupas sociālajai diskriminācijai. Latvijā, pēc Centrālās statistikas pārvaldes 2013. gada datiem, dzīvo 8291 romu tautības pārstāvji, bet viņiem joprojām ir ierobežotas iespējas iegūt kvalitatīvu izglītību, jo skolām ir raksturīgi segregēties. Izglītības eksperti un izglītības iestāžu vadītāji par galveno skolu norobežošanās iemeslu min skolotāju prasmju un zināšanu trūkumu darbā ar romu bērniem, kā arī zināšanu trūkumu par šo specifisko, uz norobežošanas tendēto etnisko grupu.

Romu minoritātes bērnu iekļaušana vispārējās izglītības iestādēs, patiesi multikulturālu skolu veidošana ir viens no efektīvākajiem un ilgtspējīgākajiem pasākumiem, kā pārvarēt sabiedrībā joprojām pastāvošos aizspriedumus un veicināt savstarpēju cieņu, sapratni un pozitīvas attiecības starp Latvijā dzīvojošām tautībām.

7. Ieteikumi iekļaujošu pasākumu un multikulturālas izglītības iestādes veidošanai, sadarbībai ar romu ģimenēm ārpus pirmsskolas izglītības iestādes.

Ilgums~150 min

Metodes: minilekcijas, situāciju modelēšana un analīze, praktiskas aktivitātes individuāli, pāros, grupās, diskusija.

a) dalībnieki mazās grupās izstrādā vadlīnijas vienas iekļaujošas aktivitātes romu bērniem un viņu vecākiem, kas nav iesaistīti pirmsskolas izglītībā īstenošanai, izmantojot tajā visu, ko apguvuši šo divu semināra dienu laikā, kas, viņuprāt, ir nozīmīgs veiksmīgai aktivitāšu īstenošanai.

b) grupas prezentē vadlīnijas, paskaidrojot un pamatojot aktivitātes tēmas un metodes izvēli

c) aktivitātes noslēgumā semināra vadītājs sniedz savu komentāru, rosinot diskusiju, ja nepieciešams un noslēgumā sniedz kopsavilkumu, akcentējot iekļaušanas un multikulturālas izglītības principu ievērošanu aktivitāšu īstenošanā.

Pastāv dažādi termina „multikulturālā izglītība” izpratnes līmeņi. Ar multikulturālo izglītību parasti tiek domāts individuālo zināšanu iegūšanas, attiecību vai uzvedības veidošanas process mijiedarbībā ar dažādām kultūrām. Ļoti bieži tomēr multikulturālā izglītība tiek aplūkota plašākā kontekstā, lai apzīmētu dažādu kultūru cilvēku mierīgas līdzāspastāvēšanas koncepciju, kā arī, lai apzīmētu tāda sabiedrības modeļa radīšanas procesu. Multikulturālā izglītība izriet no fundamentāla principa, kas vēsta, ka visiem un katram ir kultūra kā dzīves stils, kā mentalitātes, tradīciju, uzvedības noteikumu, simbolu, dzimuma un fizisko dotumu, attiecību, ētisko un estētisko vērtību, izglītības, darba iemaņu, ticības u.c. kopums. Kultūras nav ne labas, ne sliktas – tās ir atšķirīgas, bet katra no tām ir vērtīga.

Multikulturāla izglītība ir pamata izglītība visiem skolēniem un visaptverošs skolu reformas process. Tā vēršas pret rasismu un jebkuru citu diskriminācijas formu izglītības iestādēs un sabiedrībā, sekmē sociālā taisnīguma demokrātiskā principa īstenošanu un akceptē un apliecina plurālismu, ko pārstāv skolēni, viņu tuvējā sabiedrība un skolotāji (Nieto, 1998).

Multikulturālas izglītības pamatā ir vienlīdzīgu izglītības iespēju ideāli un nepieciešamība radīt tādu izglītības sistēmu, kurā visi skolēni varētu pilnībā realizēt savas mācīšanās spējas un kļūt par sociāli apzinīgiem un aktīviem cilvēkiem gan vietējā, gan valsts, gan arī globālā mērogā.

Multikulturālas izglītības pamatiezīmes:

- tā ir pamata izglītība
- tā ir svarīga visiem skolēniem
- tā ir visaptveroša
- tā ir izglītība sociālajam taisnīgumam
- tas ir process

Multikulturālo izglītību var iedalīt noteiktos līmeņos: sākot ar iepazīšanos ar svešu kultūru un iecietības audzināšanu pret to un beidzot ar paša vērtību sistēmas analīzi un jaunu uzvedības mērogu un tēlu meklēšanu. Lai realizētu skolēnu multikulturālās izglītības uzdevumus, skolotāju sagatavošanā nepieciešama pastiprināta multikulturālā klātbūtne.

Multikulturāla izglītība sekmē vairāku kultūru pašvērtības apzināšanos un veicina dialogu starp skolēniem no dažādām kultūrām, uzskatiem un reliģijām, šāda izglītība dod nozīmīgu ieguldījumu tolerantas un ilgtspējīgas sabiedrības veidošanā.

Multikulturālā sabiedrībā katram bērnam ir tiesības uz vienlīdzīgu kvalitatīvu izglītību, ko nosaka starptautiskie un Latvijas normatīvie dokumenti. Čigānu bērnu iekļaušana vispārējās izglītības iestādēs, patiesi multikulturālu skolu veidošana ir viens no efektīvākajiem un ilgtspējīgākajiem pasākumiem, kā pārvarēt sabiedrībā joprojām pastāvošos aizspriedumus un veicināt savstarpēju cieņu, sapratni un pozitīvas attiecības starp Latvijā dzīvojošām tautībām.

8.Noslēgums

Ilgums: ~30 min

Metodes: semināra izvērtējums, noslēguma aplis (atgriezeniskā saite), apliecības.

a) semināra vadītājs atgādina par „gaidu mozaīku”, kas tika veidota semināra pirmās dienas sākumā. Dalībnieki tiek aicināti pārdomāt un salīdzināt mozaīku ar savām sajūtām otrās dienas beigās un dalīties pārdomās. Ja kādas no gaidām nav realizētas, kopīgi var pārspriest, kā tās varētu realizēt turpmāk.

b) dalībnieki aizpilda semināra izvērtējuma anketas.

PIELIKUMI

Izglītības nepietiekamību ietekmējošie faktori

Romu ģimeņu bērnu pirmsskolas izglītības nepietiekamības izskaidrojuma četri nozīmīgākie faktori, kas cits citu papildina:

- sociāli ekonomisko un psiholoģisko «risku» uzkrāšanās;
- nepietiekama kognitīvās un lingvistiskās attīstības stimulēšana ģimenes locekļu starpā;
- atšķirīgi kultūras noteikti uzskati par bērna audzināšanu un socializāciju;
- bilingvisma radītās lingvistiskās sekas un ietekme uz izglītību.

Biligrvālas izglītības dažādie aspekti

Tulkošanas grūtības minoritāšu ģimeņu bērniem:

1. Grūti atrast atbilstošu tulkojumu, jo valodas prasme nav pilnīga;
2. Bērni dzird informāciju, kas domāta pieaugušajiem;
3. No bērna tiek gaidīta pieaugušajam raksturīga uzvedība; kad tulko;
4. Redzot vecāku grūtības, bērns var sākt nicināt minoritātes valodu, jo viņam kļūst skaidrs, ka varas un prestiža valoda ir majoritātes valoda.

Tulkošanas pozitīvās puses:

- a. Tā nodrošina bērnam vecāku atzinību, ceļ bērna pašapziņu;
- b. Bērns tiek informēts par nozīmīgiem jautājumiem, ātrāk nobriest, tas nodrošina cieņu vienaudžu vidū;
- c. Šiem bērniem, ir augstāks iniciatīvas līmenis, viņš var atbildēt uz jautājumu, kas uzdots vecākiem, un veic "cenzora" lomu;
- d. Ja vecāki šā ir atkarīgi no bērniem, tas stiprina ģimeni;
- e. Labvēlīga ietekme uz kognitīvo spēju attīstību;
- f. Labvēlīgi ietekmē bērna raksturu, attīsta iejutību, ceļ pašapziņu un atbildības izjūtu.

Problēmas bilingvālajā izglītībā - nesekmība

Bieži minoritātes bērniem skolā rodas grūtības: sekmes – vājākas, bērni bieži pamet skolu. Minoritātes bērnu atpalcībāi mācībās dažādi skaidrojumi:

- **Individuālais bilingvisms** – ja bērns abas valodas prot vāji un sociālie apstākļi ir tādi, ka bērnam nav iespēju pilnībā apgūt valodas.
- **Nepietiekamā majoritātes valodas vide** - pārk ātra pāreja uz majoritātes valodu nodara ļaunu - netiek novērtēta bērna ģimenes valodas prasme, noliegta bērna identitāte, nepieciešams palielināt bērna dzimtās valodas lomu izglītības procesā.
- **Atšķirības starp ģimeni un skolu** - valodas, skar kultūru, vērtību sistēmu, pārliecību.

Skolu sistēmai jābūt elastīgai, lai spētu integrēt minoritāšu valodas un kultūras.

- **Sociāli ekonomiskie faktori** - Daudzi minoritāšu bērni dzīvo trūkumā un saspīstībā; nav iespēju ievērot higiēnas prasības, saņemt medicīnisko palīdzību.

Sociāli ekonomiskais statuss - patiesais cēlonis minoritāšu bērnu nesekmībai:

- sliktāki dzīves apstākļi,
- mazāki ienākumi,
- rasu aizspriedumi un diskriminācija,
- pesimisms un mazvērtības komplekss,

- kultūras tradīcijas,
- vecāku attieksme pret izglītību.

Jāņem vērā konkrētai minoritātei specifiski faktori un to mijiedarbība.

- Bērna sekmes var būt atkarīgas no skolas tipa. Gadījumos, kad minoritātes bērni masveidā pamet skolu, jāpārskata izglītības sistēmas pamatnostādnes.
- Viena tipa skolās var būt atšķirības - skolas materiāli tehniskais stāvoklis, skolotāju tautība un dzimtā valoda, minoritātes un majoritātes bērnu īpatsvars klasē, valodu lietojums dažādās klasēs, stimuli minoritātes valodas un kultūras saglabāšanai.

Galvenie atbalsta sniegšanas principi

- Labs atbalsts ir virzīts uz kaut ko konkrētu. Vispārējs atbalsts ne vienmēr sniedz palīdzību. Pievērsiet uzmanību konkrētām problēmām vai vajadzībām.
- Lai veiksmīgāk varētu tikt galā ar problēmām, tās ir vēlams sadalīt pa sīkākiem uzdevumiem.
- Izvirziet konkrētas problēmas un tādas risinājumu veidus, kurus ir iespējams izpildīt.
- Izdaliet konkrētas problēmas, kuras aptver lielu cilvēku daudzumu. Izvēlieties tādas problēmas, kuras varētu ieinteresēt un apvienot kopā cilvēkus un grupas ar dažādām interesēm.
- Pasniedziet pārliecinošu un precīzu problēmas aprakstu. Mēģiniet pārliecināt pārējos par šīs problēmas nozīmi un tās risināšanas nepieciešamību.
- Tie, kuri spēj efektīvi sniegt atbalstu, zina, ka pastāv vairāki izmaiņu paņēmieni. Pārdomājiet savu darbību variantus.
- Izmantojiet dažādas metodes, lai panāktu iecerētās izmaiņas. Jūsu izmantotās darba metodes var būt: publiskā informācija, vietējo pašvaldību "monitorings", pirmorganizācijas iedzīvotāju vidū, tiesas procesi u.tml.
- Efektīvam atbalstam ir nepieciešama rūpīga sagatavošanās un pamatoti dziļš pētījums, uzstājība, kā arī nākotnes darbības, lai nostiprinātu sasniegto rezultātu.
- Izmantojiet visas, pat vismazākās iespējas
- Izpildiet to garlaicīgo un smago darbu, kuru neviens cits nevēlas darīt.
- Lasiet visus rīkojumus, avīzes un atskaites.
- Akurāti un sīki pierakstiet visu, ko jūs darāt.

Sadarbības iespējas pasākumu plānošanai, romu bērnu integrācijas veicināšanai ar dažādām pašvaldības institūcijām un NVO, lobēšana.

Iespējamie sadarbības partneri

Projektu visefektīvāk var realizēt tad, ja to atbalsta dažādi cilvēki un grupas.

Palīdzību jums var sniegt:

- skolas;
- organizācijas, kas piedāvā dažādus pakalpojuma veidus;
- slimnīcas;
- bibliotēkas;
- publiskās pārvaldes organizācijas, kuras ir saistītas ar vietējo pašvaldību darbu;
- sociālās nodaļas,
- baznīcas,
- vietējās asociācijas, nevalstiskās organizācijas, utt.

Sabiedroto raksturojums:

1. Cenšas saskatīt apspiešanas gadījumus un izzināt mērķgrupas vajadzības.
2. Nolemj solidarizēties ar mērķgrupu un, izprotot tās vajadzības, reaģēt uz tām.
3. Tic, ka būt sabiedrotajam – tas ir viņa paša interesēs.
4. Tendēts uz pašizaugsmi (neskatoties uz iespējamo diskomfortu).
5. Sagaida atbalstu no citiem sabiedrotajiem.
6. Pieļauj, ka kļūdīsies, taču neizmanto to kā attaisnojumu bezdarbībai.
7. Saprot vajadzību ne mērķa grupām sākt pārmaiņas, lai sasniegtu personīgo, institucionālo un sociālo taisnīgumu un līdztiesību.
8. Zina, ka viņš ir atbildīgs par sabiedrības humānu attieksmi.
9. Palīdz veidot sadarbību ar mērķgrupu un māca citiem to, cik svarīgs ir atbalsts šai grupai.
10. Strādā ar atbildības, nevis vainas sajūtu pret mērķgrupu.
11. Strādā, lai izglītotu citus (īpaši no “ne mērķa” grupas).
12. Saglabā savu un mērķgrupas identitāti.
13. Ievēro to, ka cilvēki no mērķgrupas ir eksperti pašu problēmās un dzīves pieredzē, ka viņiem ir viedoklis un informācija, ar kuru jāiepazīstina “ne mērķa” grupas.
14. Piemīt pacietība un humora izjūta.

Izglītojošu un iekļaujošu pasākumu plānošana un organizēšana.

Aktivitāšu plānošanas un īstenošanas procesā ir svarīgi iesaistīt visa projekta komandu, precīzi paredzot gan katra personīgo atbildību, gan iespēju atbalstīt kolēģus sadarbojoties. Ja ir iespēja, vēlams plānošanas procesā iesaistīt arī projekta dalībniekus – romu bērnus, tā padarot pasākumu pašiem interesantāku, vērtīgāk, atbilstošāku vajadzībām, interesēm, spējām. **Svarīgi apzināties pasākumu organizatoru un to dalībnieku stiprās un vājas puses, lai izvirzītu reāli sasniedzamus mērķus, bet lai būtu arī izaicinājums.**

Izvirzot mērķi pasākumam, svarīgi, lai tas organiski iekļaujas visa projekta mērķos, lai pasākuma mērķis ir konkrēts, noteikts, izmērāms, sasniedzams, nozīmīgs, būtisks, svarīgs.)

Sekmīgs rezultāts jebkurā aktivitātē un pasākumā kopā nereti atkarīgs no katra pasākuma dalībnieka veiksmīgas darbošanās, tāpēc svarīgi paredzēt aktivitātēs ar bērniem pietiekami lielu pieaugušo skaitu, lai varētu sniegt individuālu atbalstu, kad vien tas nepieciešams.

Lai respektētu dažādos aktivitāšu dalībnieku uztveres veidus, jomas, kurās viņi jūtas kompetenti, stiprinātu pašapziņu, nepieciešams darbu ar bērniem plānot sabalansēti, izmantojot dažādas metodes (attīstošās spēles, diskusijas, praktiskos darbus, kustību aktivitātes u.t.t.), kā arī plānot vairākus bērniem piedāvāto aktivitāšu variantus, lai viņi varētu izvēlēties savām interesēm un spējām atbilstošas darbnīcas, materiālus, ar ko darboties, plānot aktivitātes bērniem individuāli, visiem kopā, lielākās un mazākās grupās, mainot grupu sastāvu un rosinot bērnus gūt sociālās kompetences, sadarboties gan ar pieaugušajiem, gan vienaudžiem un gūt jaunus draugus.

Sekmīgi paveikto darba procesa stimulēšanai un patīkama noskaņojuma radīšanai, ieteicams sagatavot projekta dalībniekiem nelielas dāvanīņas, kā arī atzinības rakstus apbalvošanai sporta un projekta noslēguma pasākumā.

Ar atraktīvu aktivitāšu palīdzību ir iespējams rosināt bērnus apzināties nopietnas problēmas un meklēt tām risinājumu, uz klausīt bērnu ierosinājumus un projekta laikā iespēju robežās tos realizēt, tā rosinot būt par aktīviem un atbildīgiem sabiedrības locekļiem. Pasākumu organizētājiem pasākumi sniedz iespēju parādīt un iedzīvināt demokrātiskas sabiedrības vērtības, ar savu attieksmi un līdzdarbošanos demonstrēt veiksmīgu darbošanās modeli, kur katram būtu iespēja izteikties un tapt uz klausītam.

Lai darbnīcās, sporta pasākumos, nometnēs būtu skaidra kārtība, kā pasākums norisinās, kas tiek gaidīts no to dalībniekiem, lai nerastos nevēlamas uzvedības izpausmes, ieteicams darba sākumā kopā veidot kārtības noteikumus.

Lai nodrošinātu atgriezenisko saikni, saprastu, kas nākamajā pasākumā jā saglabā, no kā labāk atteikties, kas tajā bijis vērtīgs, katra pasākuma beigās ir lietderīgi organizēt noslēguma apli, kurā katrs bērns stāsta par paveikto, veiksmi un grūtībām.

Apkārtējās sabiedrības reakcija uz romu bērniem būs lielā mērā atkarīga no tā, kā ģimene un pirmsskola paši pieņemsiet šo bērnu, komunicēsiet ar viņu, iesiet kopā sabiedrībā un rosināsiet uz saskarsmi ar pārējiem.

- Veiciniet bērnu tiesību aizstāvību un izglītību, piedāvājot dažādus vecāku izglītošanas pasākumus.
- Meklējiet veidus, kā nodibināt kontaktus ar institūcijām, lai saņemtu bērniem un viņu ģimenēm vajadzīgo.
- Palīdziet ģimenēm atrast domubiedrus, kas var palīdzēt atrast nepieciešamo informāciju un atbalstu.
- Meklējiet sabiedrotos paši, apvienojiet dažādu institūciju, kas darbojas līdzīgu mērķu īstenošanā, potenciālu
- Pēc iespējas izvairieties no segregējošu pasākumu organizēšanas
- Rosiniet romu bērnu līdzdalību vietējai sabiedrībai nozīmīgos notikumos, procesos.

Iekļaujošu pasākumu formu daudzveidība

Iekļaujošo pasākumu klāsts var būt ļoti plašs – no atsevišķām izzinoša rakstura nodarbībām, līdz sporta svētkiem, mākslas darbu izstādēm vai dienas nometnei ar plašu darbības programmu.

Pasākuma veids

Piemērs

Sporta pasākumi

Sporta spēles

Tematiskie sporta pasākumi, piemēram, “Uz meža takas”

Orientēšanās tuvākajā apkārtnē, piemēram „Dārgumu lādes meklēšana” (pēc norādēm)

Nakts trasīte, u.c.

Izglītojoša rakstura
nodarbības

„Mans vārds”

“Manas tiesības un pienākumi”

"Sabiedrība, kurā dzīvoju"

"Pasaule ap mani"

Ekskursijas

“Vasaras/rudens pozitīvās emocijas”

“ Nāc un izpēti”

Radošās darbnīcas

“1,2,3, lai skan!”

“Čaklo rūķu skola”

“Pēdas smiltīs”

Uzvedumi, koncerti, festivāli

Izstādes u.c. pasākumi

Eiropas Savienības PADOMES IETEIKUMS (2013. gada 9. decembris) par efektīviem romu integrācijas pasākumiem dalībvalstīs

Piekluve izglītībai

1.3. Veikt efektīvus pasākumus, lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi un romu zēnu un meiteņu pilnīgu piekļuvi kvalitatīvai vispārējai izglītībai, un nodrošināt, lai visi romu skolēni iegūtu vismaz obligāto izglītību (6). Šo mērķi varētu sasniegt, īstenojot tādus pasākumus kā, piemēram, pasākumi:

- a) novēršot jebkādu skolu segregāciju;
- b) izbeidzot jebkādu nepiemērotu praksi, kas saistīta ar romu skolēnu ievietošanu speciālajās skolās;
- c) samazinot mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu (7) visos izglītības līmeņos, tostarp vidusskolas līmenī un profesionālajā apmācībā;
- d) uzlabojot piekļuvi agrīnai pirmsskolas izglītībai un aprūpei un tās kvalitāti, cita starpā ar mērķtiecīgu atbalstu, ja nepieciešams;
- e) apsverot atsevišķu skolēnu vajadzības un tās attiecīgi risinot ciešā sadarbībā ar viņu ģimenēm;
- f) izmantojot iekļaujošas un īpaši pielāgotas mācīšanas un apguves metodes, tostarp mācību atbalstu audzēkņiem, kuri atpaliek mācībās, un pasākumus analfabētisma izskaušanai, un veicinot ārpusskolas pasākumu pieejamību un izmantošanu;
- g) veicinot lielāku vecāku iesaisti un attiecīgā gadījumā uzlabojot skolotāju apmācību;
- h) veicinot romu iesaisti vidusskolas un augstākajā izglītībā un tās iegūšanu;
- i) paplašinot piekļuvi “otrās iespējas” izglītībai un pieaugušo izglītībai, nodrošinot atbalstu pārejai starp izglītības līmeņiem un atbalstu tādu prasmju iegūšanai, kas ir pielāgotas darba tirgus vajadzībām.

Novērtējuma anketa

1. Kādas atziņas jūs ieguvāt šodien?

2. Vai jums ir vajadzīga papildus informācija/ zināšanas par šo tēmu? Ja, Jā tad kādas?

3. Kas jums vislabāk patika šodien?

4. Kas, jūsuprāt, būtu uzlabojams/maināms/papildināms?

5. Kam jūs ieteiktu apmeklēt šo semināra tēmu?

Paldies par atbildēm!